

Гуцало Л.В.,
к.і.н., доцент кафедри всесвітньої історії
Житомирського державного
університету ім. І. Франка

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА І УКРАЇНА У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Стаття присвячена вивченню історії Великої війни сучасними українськими істориками. Сучасна вітчизняна історіографія набуває все більш різноманітного характеру як за предметом дослідження, так і за використаними методами.

Українська історіографія на сьогодні налічує сотні праць, присвячених різним аспектам проблеми «Перша світова війна і Україна», написаних часто з різних методологічних позицій, із різною науковою вартістю та новизною. Упродовж останніх десятиліть історики зробили чимало у вивченні становища українських земель у роки Першої світової війни, а створений ними фундамент повинен стати гарною основою для подальших досліджень.

Ключові слова: *Перша світова війна, історіографія, українське питання.*

Події Першої світової залишилися в минулому ХХ ст., яке стало століттям воєн та революцій. Тому вивчення уроків минулого має застерегти людство від нової світової катастрофи. Адже сторінки історичного минулого дуже нагадують сучасні події, коли відбувається руйнація Російською Федерацією усталеної системи міжнародних відносин.

В умовах триваючого збройного протистояння на Сході України в нагоді може стати аналіз подій Першої світової війни, оскільки українські території, як і в той час, опинились в епіцентрі подій. Українські землі займали особливе місце у стратегічних планах воюючих блоків-супротивників, що перетворювало Україну не тільки на один із важливих плацдармів воєнного протистояння, а й на вагомий регіон у перекроюваній війною Європі.

Упродовж останніх десятиліть українські історики зробили чимало у вивченні становища українських земель у роки Першої світової війни.

Грунтовним внеском у розвиток української історіографії Першої світової війни стала колективна праця співробітників Інституту історії України НАНУ та провідних вітчизняних фахівців із проблематики «Велика війна і Україна». У науковому дослідженні розглянуто Першу світову війну в історіографічному вимірі, бойові дії на українських землях, діяльність російської окупаційної адміністрації у Галичині та Буковині, загострення «українського питання» напередодні та в роки війни. У студіях українські історики висвітлюють вплив війни на суспільні процеси як у підросійській, так і півавстрійській Україні, відтворюють соціально-економічне становище й повсякдення українського соціуму у час воєнного лихоліття 1914–1918 рр. Авторський колектив двотомника наголошує на тому, що Велика війна є важливим етапом вітчизняного державотворення й забезпечення соборності українських земель. Невипадково науковці значної уваги приділили «українському питанню» в роки Першої світової війни, яке перетворилося на важливу проблему міжнародного життя [4].

Упродовж 1914–1918 рр., як зазначив О. Реєнт, «протиборчі у війні країни активно використовували у своїй геополітичній стратегії «українське питання» під гаслами визволення «русских подъяремной Руси из 600-летней неволи» (Російська імперія) чи українців від «російської тиранії» (Австро-Угорщина та Німеччина)» [37, с. 205].

Основні напрями дослідження Першої світової війни у сучасній українській історіографії розглядаються О. Реєнтом та Б. Янишиним. Науковцями виокремлено регіональні центри вивчення зазначеної проблематики та запропоновано перспективні вектори наукового пошуку [38].

А. Лозинський розкрив роль і значення сучасної української історіографії в дослідженні питань Першої світової війни [31]. У

науковій розвідці М. Зеркаля, присвяченій проблемі вивчення історії Першої світової війни сучасними українськими науковцями, проаналізовано основні тенденції та етапи вивчення світової війни [18]. Б. Кривошина здійснив огляд воєнних дій на українських землях у період Великої війни у сучасній вітчизняній історіографії [23].

Історіографічний доробок українських істориків щодо суспільно-політичних процесів у Галичині в період Першої світової війни та їхній вплив на подальший розвиток українства проаналізував В. Великочий. У монографії запропоновано авторський погляд на теоретико-методологічні засади вивчення історіографії історії Галичини в добу Великої війни [5].

На основі глибокого аналізу джерел, переосмислення нагромаджених історичних знань В. Литвин висвітлює причини та фактори, які сприяли перетворенню більшої частини України на плацдарм глобального воєнного протистояння, простежує політику царського російського уряду та військового командування основних воєнних блоків щодо українських земель [30].

Окремої уваги варто приділити монографії В. Головченка та В. Солдатенка «Українське питання в роки Першої світової війни», де зроблено спробу комплексного аналізу українського питання як одного з найгостріших і, водночас, найзаплутаніших феноменів доби підготовки та здійснення війни. Особливої уваги приділено аналізу міжнародного аспекту українського питання, оскільки від позицій і дій суміжних та географічно віддалених країн, їхніх коаліцій значною мірою залежала доля нації, народу. Він визначався реальним співвідношенням сил воюючих держав та устремліннями окраїнних народів суміжних імперій, які теж прагнули до самовизначення у межах своїх етнічних кордонів. Це підштовхувало українську еліту до пошуків найоптимальніших політичних орієнтацій задля реалізації державотворчих завдань [8, с. 418].

«Українському питанню» в умовах Першої світової війни присвячені студії В. Трофимовича [41], О. Кураєва [25],

В. Венгерської [6]. «Попри намагання ворогуючих країн підтримувати сепаратистські рухи в середині вчорашнього партнера та сусіда, одночасно посилилися тенденції до використання репресивних заходів по відношенню до західних українців як з боку австро-угорської, так і російської окупаційної влади... Опинившись у положенні «чужих», українці змушені були відчувати власну «іншість», – зазначає дослідниця [7, с. 10].

Значення українських земель для країн-учасниць Першої світової війни, плани та цілі кожної з держав, які входили до складу різних воюючих блоків, відносно загарбання українських земель висвітлено у працях В. Трофимовича [41], В. Гусева [9], О. Мазур, І. Баран [32].

На базі значного кола архівних джерел І. Мягкий дослідив участь у Першій світовій війні вихідців з українських земель і Російської, і Австро-Угорської імперій; розглянув низку договорів, прийнятих на мирних переговорах у м. Брест-Литовську у лютому 1918 р. Автор акцентує увагу на мемуарній літературі, яка почала з'являтися невдовзі після закінчення війни. Окрім того, у цій розвідці дослідник посилається на документи з фондів ЦДАВО України: ф. 1076 – Військове Міністерство УНР, ф. 1078 – Головне Управління Генерального Штабу армії УНР, ф. 1115 – Українська Центральна Рада, ф. 3766 – Міністерство Закордонних Справ Української Держави та ф. 5235 – Уряд УНР в екзилі [35].

Відмітимо, що останнім часом багато сучасних українських науковців працюють у напрямку дослідження історії українських земель у роки Першої світової війни: Галичини, Буковини, Волині. Політиці російської окупаційної адміністрації у Східній Галичині в контексті соціально-економічних трансформацій у 1914–1917 рр. та її наслідкам присвячено дисертаційне дослідження І. Кучери [26].

В. Заполовський доводить факти нещадних розправ австрійської адміністрації над населення Буковини [17].

У студіях Н. Масіян подаються відомості з документів

архівних фондів Буковинської крайової управи, Чернівецької та Кіцманської повітових управ, інформації з указів австрійського цесаря Франца Йосифа, обіжників і розпоряджень міністерств Австро-Угорщини, які детально відтворюють події та обставини, що склались на Буковині напередодні Першої світової війни та протягом першого місяця розгортання бойових дій до першої російської окупації краю (02.09.1914) [32].

Високим ступенем наукової розробки відзначається збірник документів «Буковина в роки Першої світової війни 1914–1918 рр.». До збірника ввійшли 454 документи з архівів Чернівців, Києва, Відня, а також із опублікованих у 30-х роках ХХ століття у Ленінграді і Москві збірників дипломатичних документів, що стосувалися Буковини. У книзі-хроніці документи відображають різні аспекти подій воєнної доби: від воєнних подій до дипломатичної боротьби навколо Буковини, інкорпораційних намірів Росії, пограбувань майна, примусових робіт населення для потреб армій, дезертирства, матеріального становища населення, ставлення до війни різних соціальних і національних категорій населення тощо. Як справедливо зазначає упорядник В. Ботушанський, хоч опубліковані документи стосуються приблизно одних і тих же подій, їх оцінка представниками воюючих сторін істотно різниться. Російська імперія воювала під гаслами «собиранія «руських» земель» і «освобождения «русских братьев из-под австрийского ига», Австро-Угорська – планувала утримати українські території Галичини, Буковини і Закарпаття [3]. Інформація, що «відклалася у фондах австрійських та російських владних структур 1914–1918 рр., дає можливість при критичному використанні джерел досить повно і об'єктивно реконструювати історичну картину соціально-економічного, воєнно-політичного і морально-психологічного стану буковинського краю, його мешканців у роки Першої світової війни» [2, с. 182].

Події у Волинській губернії, пов'язані з воєнними геополітичними, економічними та іншими питаннями її розвитку 1914–1921 рр. охоплює монографія О. Дем'янюка. В

ній окреслено ряд важливих аспектів воєнно-політичного і соціально-економічного впливу Першої світової війни та у добу українських національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. не тільки на розвиток території, а й на формування національної свідомості українців [10]. Різні аспекти подій воєнного періоду на Волині відображають інші розвідки О. Дем'янюка [11]. Науковець зазначає, що «місцеве населення потерпало не лише від воєнних дій, але й від міграційної політики ворожих держав та економічного спустошення» [12]. Волині у Першій світовій війні присвячені історичні розвідки Г. Бондаренка [1], І. Пасюка [36], П. Скавронського [40].

Політичні, соціальні та економічні процеси на Вінниччині в роки Великої війни розкрили О. Мельничук [34], І. Кушко, І. Романюк [27], Ю. Зінько, О. Кравчук [19], С. Калитко [20].

У статті В. Купченко та Ж. Серги йдеться про життя міста Києва у роки Першої світової війни 1914–1918 рр. Аналіз наведених фактів з архівних документів доводять гостроту соціальних суперечностей, стагнацію економічних явищ, оскільки економіка міста, насамперед, забезпечувала потреби фронту, відчувався дефіцит товарів народного споживання, нестача палива [24, с. 33].

Значна частина сучасних українських історичних досліджень пов'язана з вивченням однієї з ключових соціальних проблем Першої світової війни – біженства [21; 39]. Науковці намагаються комплексно дослідити динаміку, географічне розміщення, соціальний та національний склад біженців. Так, Т. Лазанська на основі переважно архівних матеріалів ґрунтовно проаналізувала цілий комплекс питань, які стосуються біженського руху: його причини, розмах, основні місця виходу втікачів, географія розселення, вікові групи біженців, проаналізувала їх психологічний стан, матеріальні втрати та проблеми з відшкодуванням втраченого майна. Особлива увага приділена біженцями з Галичини і Волині [28]. Дослідниця висвітлює депортацію німецьких колоністів із українських земель у внутрішні губернії Російської імперії. На

думку авторки, російський царизм такими діями прагнув відволікти суспільну свідомість від жахів поразки своїх військ і шукати внутрішнього ворога, винного в усіх бідах [29].

Уперше у вітчизняній історіографії, на підставі використання значного масиву документів, Л. Жванко здійснила комплексний аналіз біженства. До речі, дослідниця, апелюючи до вищезазначеної праці, зауважує, що у випадку із примусово депортованими поняття «біженець» не є прийнятним, тому варто розмежувати і понятійний апарат, і дослідницькі проблеми – депортовані та біженці Першої світової війни [14, с. 23]. Л. Жванко доводить, що саме через українські землі пролягали головні транзитні шляхи руху біженців [14, с. 36]. В епоху Гетьманату Павла Скоропадського Україна стала однією з перших держав світу, яка почала безпрецедентну акцію репатріації біженців [15, с. 126]. Дослідниця проаналізувала законодавчу базу державних утворень на землях України стосовно біженців. До того ж авторка акцентує увагу на діяльності української делегації у Брест-Литовському, наголошуючи, що представники Німеччини та Австро-Угорщини не рахувалися з гуманітарними пропозиціями української делегації, бо розглядали переговори з Україною й визнання її самостійності як протипагу Росії, отримання ринків збуту своїх товарів та джерело сільськогосподарської продукції [14, с. 80].

Вітчизняні історики досліджують діяльність різних добровільних організацій в умовах Першої світової війни. Так, у публікаціях О. Доніка висвітлено формування та діяльність різних благодійних спілок і товариств, які виникли на хвилі патріотичного піднесення громадського загалу у роки війни [13].

Н. Загребельна простежила процес становлення, структуризації, соціальної бази та джерел фінансування провідних гуманітарних організацій в Україні в досліджуваній період [16].

У студіях Т. Клименко приділяється увага благодійництву, зокрема землевласників Черкаського краю (графині

Н. Муравйова-Апостол, Є. Балашева, М. Браницька, підприємці Терещенки, В. Смирненко, уманський поміщик Журовський, кам'янські поміщи Давидови, верхняцька поміщиця Р. Чернова, городищенський поміщик В. Липковський, курилівський поміщик А. Невен, корсунський поміщик С. Мизань, стеблівський поміщик С. Вильський, потоцька поміщиця М. Соколовська, канівські поміщики В. Горбик, Е. Манов, Степанецький поміщик А. Хамець і багато інш.) [22, с. 18-19]. Авторка висвітлює благодійну діяльність Черкаської інтелігенції, яка очолювала різні громадські товариства і комітети «допомоги постраждалим від війни». Так, на пожертви освітян було обладнано польовий військово-санітарний потяг [22, с. 17].

Отже, підсумовуючи сказане, можна констатувати, що на початку ХХІ ст. вітчизняні історики внесли чималий внесок у дослідженні українських земель упродовж 1914–1918 рр., Це, в свою чергу, сприятиме подальшим науковим розвідкам.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бондаренко Г. Волинь у Першій світовій війні: актуальні питання історії та історіографії / Г. Бондаренко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Перша світова війна на Волині та Волинському Поліссі: Науковий збірник. – Випуск 58. Матеріали 58 Міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю подій Першої світової війни на Волині, смт. Маневичі, 5-6 липня 2016 року. Упоряд. Г. Бондаренко, А. Силюк, П. Хомич. – Луцьк, 2016. – С.3-8.

2. Ботушанський В. Джерела Державного архіву Чернівецької області до вивчення подій Першої світової війни на Буковині / В. Ботушанський // Питання історії України.– 2014. – Т.17. – С. 178-183.– Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piu_2014_17_30 -

3. Буковина в роки Першої світової війни 1914-1918 рр.: Документи / Упорядкування, передмова, коментарі, переклад з німецької і російської мов В.М.Ботушанського. – Чернівці: Технодрук, 2014. – 356 с.

4. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. – Кн.1: Історичні нариси / Упорядн. О. Реєнт; Ред. кол.: В. А. Смолій (голова). НАН України. Інститут історії України. – К.: ТОВ Вид-во «КЛІО», 2014. – 784 с.; Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. – Кн. 2: Мовою документів і свідчень / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. П. Реєнт (відп. ред.), О. Ю. Кириєнко (відп. секр.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. – К.: ТОВ Вид-во «КЛІО», 2015. – 800 с.

5. Великочий В. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914-1919 рр.: [монографія] / В. Великочий. – Івано-Франківськ: Вид.-дизайн. відділ ЦІТ Прикарпатського нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2009. – 812 с.

6. Венгерська В. Розвиток російського та українського національних проєктів в умовах Російської імперії / В. Венгерська // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 73. – С. 15-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_73_7; Венгерська В. Світова війна як індикатор процесу формування націй (на прикладі українців Австро-Угорської та Російської імперій) / В. Венгерська // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія». – Вип. 23, 2009. – С. 40-48.

7. Венгерська В. «Українське питання» напередодні та в умовах Першої світової війни / В. Венгерська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – 2014. – Вип. 3. – С. 8-11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2014_3_4

8. Головченко В. І. Українське питання в роки Першої світової війни: монографія / В. І. Головченко, В. Ф. Солдатенко; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. імені І. Ф. Кураса. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 448 с.

9. Гусев В. Україна в Першій світовій війні: між Сциллою і Харибдою / В. Гусев // zn.ua. – 2014. – 18 липня. – Режим доступу: <https://dt.ua/history/ukrayina-v-pershiy-svitoviy-viyini-mizh-scilloyu-i-haribdoyu-.html>

10. Дем'янюк О. Й. Військово-політичні аспекти розвитку Волинської губернії у 1914-1921 роках / О. Й. Дем'янюк. – Луцьк : Твердиня, 2011. – 320 с.

11. Дем'янюк О. Військове протистояння на території Волинської губернії на початковому етапі Першої світової війни / О. Дем'янюк // Матеріали Всеукр. наук. військ.-істор. конф. «Воєнна історія Середньої Наддніпрянщини» – м. Київ, 15 березня 2012 р.: Наук. зб. / Відпов. редак. Мороз І. В., Денисюк Ж.З., Пилявець І. Р., Горелов В. І. – К., 2012. – С.288-291; Дем'янюк О. Перебіг військово-політичних подій на території Волині восени 1919 року / О. Дем'янюк // Воєнна історія. – 2012. – № 1. – С. 5-12; Дем'янюк О. Й. Особливості входження західноволинських повітів до театру бойових дій Першої світової війни (1914 р.) / О. Й. Дем'янюк // Військово-науковий вісник. – 2013. – Випуск 19. – С. 63-75; Дем'янюк О. Волинь у військово-політичних планах мілітарних блоків у 1914 р. / О. Дем'янюк // Волинь напередодні Першої світової війни : Наук. зб. М-ли наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 23 жовтня 2013 р.). – Луцьк : ЛПК, 2013. – С. 35-44; Дем'янюк О. Й. Розгортання бойових дій на території Волинської губернії у 1915 р. / О. Й. Дем'янюк // Військово-науковий вісник. – 2013. – Випуск 20. – С. 40-51; Дем'янюк О. Й. Перша світова війна на Волині: історіографія проблеми / О. Й. Дем'янюк // Перша світова війна у військово-історичному

вимірі (до 100-річчя події): Зб. м-лів Міжнарод. наук. форуму (м. Львів, 26–28 червня 2014 р.). – Львів : АСВ, 2014. – С. 6-8; Дем'янюк О. Й. Волинська губернія у всеросійських військовопідготовчих процесах напередодні Першої світової війни: документознавчий аспект / О. Й. Дем'янюк // Військово-науковий вісник. – 2014. – Випуск 21. – С. 15-26.

12. Дем'янюк О. Й. Волинська губернія під час Першої світової війни: вивчаючи історію рідного краю / О. Й. Дем'янюк. – Луцьк : Твердиня, 2011. – 320 с.

13. Донік О. М. Громадська благодійність в Україні в роки Першої світової війни / О. М. Донік // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: зб. наук. ст. – К.: Інститут історії України НАН України. – 2005. – Вип. IX. – С. 61-86; Донік О. М. Діяльність громадських організацій і товариств у справі допомоги військовим та цивільному населенню в Україні у роки Першої світової війни (1914 – 1918 рр.) / О. М. Донік // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: зб. наук. ст. – К.: Інститут історії України НАН України. – 2002. – Вип. IV. – С. 155-182.

14. Жванко Л. М. Біженці Першої світової війни: український вимір (1914 – 1918 рр.): монографія / Л. М. Жванко. – Х.: Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – 568 с.

15. Жванко Л. Беженство Первой мировой войны: украинские акценты (Любовь Жванко) // Мировые войны в истории человечества (к 100-летию начала Первой и 75-летию начала Второй мировых войн): монографія / [Троян С.С., Головка Н. Л., Фисанов В.П. и др.]; науч. ред. С. С. Троян. – К.: Ника-Центр, 2016. – 256 с.

16. Загребельна Н. І. Провідні гуманітарні громадські організації в Україні у період Першої світової війни: створення, структура, соціальна база, джерела фінансування / Н. І. Загребельна // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: зб. наук. ст. – К.: Інститут історії України НАН України. – 2003. – Вип. VI. – С. 255–269; Загребельна Н. Велика війна: українство і благодійність (1914 – 1917 рр.) / Н. Загребельна, І. Коляда. – К.: Ін-т історії України НАН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2006. – 193 с.

17. Запаловський В. Буковина в останній війні Австро-Угорщини. – Чернівці: Золоті литаври. – 2003. – 284 с.

18. Зеркаль М. М. Перша світова війна і Україна: історіографія проблеми / М. М. Зеркаль // Історичний архів. – 2015. – Вип. 14. – С. 158-166. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ians_2015_14_25

19. Зінько Ю. А. Поділля в роки Першої світової війни у спогадах В. Приходька / Ю. Зінько, О.Кравчук // Народи світу і Велика війна 1914-1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 3-4 квітня 2015 р. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 350 с.

20. Калитко С. Л. Карні експедиції на Поділлі в 1917 – навесні 1918 рр. та участь в них австро-угорської армії / С. Л. Калитко // Народи світу і Велика

війна 1914-1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 3-4 квітня 2015 р. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 350 с.

21. Камчала В. Проблема біженців на Лівобережній Україні під час Першої світової війни / Вікторія Камчала // Київ. старовина. – 2011. – № 4. – С. 97–107.

22. Клименко Т. А. Черкащина в роки Першої світової війни / Т. А. Клименко // Архіви України. – 2014. № 4-5. – С.5-23. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2014_4-5_2

23. Кривошина Б. М. Україна в Першій світовій війні: вітчизняна історіографія [Текст]: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Богдан Михайлович Кривошина; Львівський нац. ун-т імені Івана Франка. – Львів, 2004. – 20 с.; Кривошина Б. М. Воєнні дії на українських землях у 1914-1916 рр. у сучасній вітчизняній історіографії / Б. М. Кривошина // Військово-науковий вісник. – Львів: ЛВІ, 2005. – Вип. 7. – С. 103-117.

24. Купченко В. П. Київ у Першій світовій війні (за документами Державного архіву міста Києва) / В. П. Купченко, Ж. І. Серга // Архіви України. – 2014. – № 4-5. – С. 24-34. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2014_4-5_3

25. Кураєв О. Політика Центральних держав щодо українського чинника у Першій світовій війні / О. Кураєв // Київська старовина. – 2006. – № 1. – С. 73-87.

26. Кучера І. В. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914 – 1917 рр. : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І. В. Кучера. – Чернівці, 2005. – 20 с.

27. Кушко І. С. Становище сільського господарства Східного Поділля в роки Першої світової війни / І. С. Кушко, І. М. Романюк // Народи світу і Велика війна 1914-1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 3-4 квітня 2015 р. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 350 с.

28. Лазанська Т. І. Становище біженців в роки першої світової війни / Т.І.Лазанська // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: зб. наук. ст. – К.: Інститут історії України НАН України, 2009. – Вип. XVI. – С. 196-240.

29. Лазанська Т. І. Німці-виселенці українських губерній у роки Першої світової війни / Т. І. Лазанська // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: зб. наук. ст. – Вип. 4. – К.: Інститут історії України НАН України, 2002. – С. 84-110.

30. Литвин В. М. Україна: доба війн і революцій (1914-1920): монографія / В. М. Литвин. – К.: Альтернативи, 2003. – 486 с.; Литвин В. М. Україна у війнах і революціях XX ст., 1914-1945 роки / В. М. Литвин; Ін-т історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2012. – 397 с.; Литвин В. М. Перша світова війна 1914-1918 рр. і Україна / В.М. Литвин; відп. ред. В. А. Смолій; Ін-т історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2014. – 452 с.

31. Лозинський А. Ф. Про роль і значення сучасної української історіографії в дослідженні питань Першої світової війни / А. Ф. Лозинський. – Молодий вчений. – № 1 (41) січень. – 2017. – С. 93-96.

32. Мазур О. Я. Українське питання в політиці провідних держав напередодні Великої війни (1914–1918 рр.) / О. Я. Мазур, І. В. Баран // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія. – 2014. – № 784. – С. 70-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPDA_2014_784_13.

33. Масіян Н. Б. Буковина напередодні окупації (за документами Державного архіву Чернівецької області). / Н. Б. Масіян // Архіви України. – 2014. – № 4-5. – С. 42-50. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2014_4-5_5

34. Мельничук О. А. Події Першої світової війни та національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. на Поділлі (за спогадами І. Д. Юрченка) / О. А. Мельничук // Народи світу і Велика війна 1914-1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 3-4 квітня 2015 р. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 350 с.

35. Мягкий І. М. Участь українців у Першій світовій війні 1914–1918 рр. (за документами ЦДАВО України) / І. М. Мягкий // Архіви України. – 2014. – № 4-5. – С. 51-60. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2014_4-5_6.

36. Пасюк І. Воєнні дії на Волині 1916-1919 рр. в спогадах Маннергейма та його сучасників / І. М. Пасюк. – Луцьк : Волинські старожитності, 2011. – 76 с.

37. Реєнт О. П. Перша світова війна і наслідки геополітичних катаклізмів початку ХХ ст. для України / О. П. Реєнт // Народи світу і Велика війна 1914-1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 3-4 квітня 2015 р. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 350 с.

38. Реєнт О. Україна в період Першої світової війни: історіографічний аналіз / О. Реєнт, Б. Янишин // Український історичний журнал. – 2004. – №4. – С. 3-37; Реєнт О. Велика війна 1914-1918 рр. у сучасній українській історіографії / О. Реєнт, Б. Янишин // Український історичний журнал. – 2014. – №3. – С. 4-21.

39. Сердюк О. В. Біженство в Україні під час Першої світової війни / О. В. Сердюк // Проблеми історії України ХІХ – початок ХХ ст. – К., 2002. – Вип. ІV. – С. 111–132.

40. Скавронський П. Перша світова війна на Волині в спогадах та оцінках Антона Денікіна / П. Скавронський // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Перша світова війна на Волині та Волинському Поліссі: Науковий збірник. – Випуск 58. Матеріали 58 Міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю подій Першої світової війни на Волині, смт. Маневичі, 5-6 липня 2016 року. Упор. Г. Бондаренко, А. Силюк, П. Хомич. – Луцьк, 2016. – с. 41-44

41. Трофимович В. В. Українське і польське питання у планах Габсбургів на початку Першої світової війни / В. В. Трофимович // Перша світова війна у військово-історичному вимірі (до 100-річчя події). Збірка матеріалів міжнародного наукового форуму 26-28 червня 2014 р. – Львів: АВС, 2014 . – С.9-11; Трофимович В. Український і польський чинники в політиці Австро-Угорщини у 1914 році / В. Трофимович // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». – 2015. – Вип. 24 – С.144-152.

Hutsalo L. THE FIRST WORLD WAR AND UKRAINE IN CONTEMPORARY UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY

This article is dedicated to exploring the history of the Great War by modern Ukrainian researchers. Contemporary Ukrainian Historiography is becoming more diverse in using the techniques and selecting the subject of research.

It could be useful to analyse the events of the First World War in the continuing situation of conflict in the Eastern part of the country, because now Ukrainian lands are at the centre of events, as it was then.

There are hundreds of academic papers dedicated to aspects of the problem «World War I and Ukraine» that are often written from various methodological provisions with different scientific value and innovations. In recent years historians have made a great contribution to the exploration of the status of Ukrainian lands during the First World War and they have created a base that will be a good foundation for further studies.

Key words: *The First World War, Historiography, Ukrainian question.*

Hucalo Ł. PIERWSZA WOJNA ŚWIATOWA A UKRAINA WE WSPÓŁCZESNEJ HISTORIOGRAFII UKRAIŃSKIEJ

W artykule badano historię Wielkiej Wojny współczesnymi historykami ukraińskimi. Współczesna historiografia ukraińska zwiększa różnorodność i w sprawie badań i w zastosowanych metodach.

Dzisiaj w historiografii ukraińskiej są setki prac poświęconych różnym aspektów problematu „pierwsza wojna światowa a Ukraina”, napisanych często z odmiennych pozycji metodologicznych, z różną wartością naukową i nowizną. Wciąż ostatnich kilkanaście lat historycy dokonali wysiłku w badaniu stanowiska ziem ukraińskich pod czas pierwszej wojny światowej. A stworzony przez nich fundament powinien stać dobrą osnową dla przyszłych badań.

Słowa kluczowe: *pierwsza wojna światowa, historiografia, kwestia ukraińska.*